

«Biziň iň ýokary düşünjeli intellectual adamymyza Günbatarda «Jahyl» diýýärler! »

Category:

Goşgular, Hekaýalar, Kitapcy, Romanlar, Söhbetdeşlik, Sözler
написано kitapcy | 22 января, 2025

"Biziň iň ýokary düşünjeli intellectual adamymyza Günbatarda "Jahyl" diýýärler!" «BIZIŇ İN ÝOKARY DÜŞÜNJELİ INTELLEKTUAL ADAMYMYZA GÜNBATARDA «JAHYL» DIÝÝÄRLER!»

Žurnalist we ýazyjy Ahmet Kekejiň «Turkuvaz» neşirýatyndan çap bolup çykan täze «Ulufer» romanynda 1970-nji ýyllaryň Türkiýesiniň ýönekeý türk obasynda jemgyýetçilik päsgelçilikleri sebäpli ýoly baglanan alawy-sünni söygüsinden söz açylýar. Uly ussatlyk bilen ýazylan romany okanda häzirkizaman Türkiýeniň ýakyn taryhy göz öňümüzde janlanýar.

Syýasy tankydyň iň görnükli wekillerinden bolan žurnalist Ahmet Kekeç eline galam alanda ýoluň başyny ilki çeper edebiýat bilen başlapdy... Ýagny, ol galam işledip çörek iýmegini çeper edebiýat bilen başlan žurnalistlerden. Onuň žurnalistlik kärine başlamazdan öñ döredijilige kyssa eserleri bilen gadam basypdy. Onuň ilkinji çap bolup çykan kitaby «Iň soňky gowy zatlar» atly hekaýalar ýygyndysydr. Dek ýigrimi ýyl mundan owal hem ýazyjynyň «Çuňňur roman» «(Derin Roman)» atly ilkinji romany çap edilipdi. Kekeç ýigrimi ýyla çeken arakesmeden soñ «Ulufer» atly täze romany bilen ýene-de proza dünýäsine dolanyp geldi.

1970-nji ýyllar Iskenderunda, oba ýerinde başlap, «12-nji sentýabr» hökümét agdarylyşsyndan soňky Türkiýede soňlanan eserde Kekejiň özboluşly ussatlygy bilen ýakyn döwrüň syýasy we taryhy-jemgyýetçilik öwüşginli söýgi kyssasy – jemgyýetçilik kadalary sebäpli ýaşlaryň arasynda geçip

bolmajak diwarlar örülip, amala aşmasы mümkün däl wysala öwrülen alawy-sünni söýgüsü beýan edilýär.

Aşakdaky söhbetdeşlikde ýazyjy Ahmet Kekeç täze romanı «Ulufer» barada we häzirki wagtyň gündelik syýasy wakalarynyň nirelere ümzük atýandygy barada söhbet etdik.

– Ýigrimi ýyla çeken arakesmeden soñ täze roman bilen dolanyp gelmek... Žurnalistlik döredijilik bilen baglanyşykly bolsa-da, çeper edebiýat bilen meşgullanmaga mümkünçilik berýärmi özi?

– Žurnalistlik galapyn alanda çeper edebiýata duşman. Onuň sizi edebiýatdan çetleşdirýan üýtgeşik bir howasy bar. Umuman aýdanymyzda, bu mende-de şeýle boldy. Ýone men çeper eserleri okamagymy hemişe dowam etdirdim. Okyjy hökmünde edebiýatdan hiç aramy üzmedim. Ýazaryn diýip meýilleşdirip ýören birnäçe hekaýamy ýazmak dört-bäs aýa çekdi.

– «Ulufer» belli bir döwrüň wakalaryny beýan edýän roman. Ýone eser muny göz-görtele okyja bildirjek bolup durmaýar. Romanıň baş gahrymany, şahyrlyga höwesek Mämmedaly nalçynyň ýasaýan döwründe ýurtda «Murat 124» awtoulaglarynyň ýoň bolan wagty...

– «Ulufer» iki ýaş juwanyň arasyndaky söýginiň beýany. Ýone eser 70-nji ýyllaryň ykdysady we jemgyýetçilik üýtgesmelerini synlamagy hem ýatdan çykaranoq. Nalçylyk 70-nji ýyllarda oba ýerlerinde iň abraýly we giňden ýaýran kärleriň biridi. Adamlaryň durmuşyna awtoulaglaryň birden aralaşmagy nalçylyga oñaýsyz täsirini ýetirýär. Zähmet önemciliğiniň görnüşi üýtgände, zähmet gatnaşyklary-da üýtgeýär. Bu söýgi kyssasy-da şol üýtgesmeleriň jümmüşinde ýaýbaňlanýar.

– Eserde gürrüň berilýän söýgi hekaýaty birnäçe kişiniň ýa-ha maşgala geçmişinde, ýa-da dost-ýarlary bilen gatnaşygynda shaýat bolan durmuşy wakalaryny ýada salýar. Alawy türkmen gyzy Uluferiň we sünni ynançly Mämmedalynyň biri-birine gowuşmagyna olaryň maşgalasy päsgel berýär.

– Meniň özüm ýigrimi ýaşyma çenli obada önüp-ösdüm. Oba arasynda çala şygyrdy, çala üýtgeşik hereket bolsa derrew

bilinýär. Çünkü oba ýerlerinde hemmeler biri-birini gowy tanaýar. Mämmedalynyň göwün beren gyzynyň alawydygy sebäpli onuň garşysyna jemgyýetiň döreden emeli päsgelçilikleri çykýar. Päsgelçilik iki tarapdanam bar. İki ýaş juwanlar bulary aşmaga çalyşýar, olar bu zatlaryň berýän bimazalygyny başdan geçirýärler, oba ýeriniň kynçylyklary hem munuň üstesine urna. Bular ýaly kynçylyklar oba ýerlerinde hemiše bolýar, uly şäherlerde adamlaryň biri-biri bilen işi ýok.

- Romanyňz hakynda gürrüň edip durkak, käbir berýän sowallarym üçin eser okyjylara gowuşmanka olara öňünden «şugullyk» edýärmikä bu diýip düşünme welin, eserde köplenç «oba kynçylygy» diýip şertlendiren açarsözli duýgy, şeýle-de obadan baş alyp gitmek islegi hemmelere mahsus duýgular ýaly bolup görünýär?..
- «Oba kynçylygy» diýilýän ýagdaýa intelligent adamlarda gabat gelýärис. Emma bu diňe olara mahsus ýagdaý däl. Bu duýgy özünü tanap we kämilleşdirip ýetişmedik, özünü egsik saýýan her bir adamda bar. Çünkü adamlaryň ýaşap ýören dar gurşawly durmuşy olaryň arzuw-isleglerine, etmek isleýän işlerine hemiše böwet bolýar. Bolşy bilen bolmak isleýän görnüşiniň arasyна uzak-uzak aralyklar düşýär welin, adamda bu kynçylyklar öz-özünden orta çykyberýär.
- Intelligent diýilende, Türkiýede bu adalga soň döwür adamyň ýöne bir daşky görnüşinden ybaratdyr öydülýär. Intelligent, döwürdeşlik, döwrebaplyk ýaly düşünjeler indi biri-biri bilen garyşyp gitdi. Siziň pikiriňizce, Türkiýäniň «döwürdeş intelligenti» hakykatdanam intelligentmi?
- Gynansak-da, bizde özüne «intelligendir» öydüp uly ilin öňünde döşüne kakyp birtopar jahyllar bar. Bizde näçe az bilseň, şonça intellektualsyň. Türkiýede jemgyýetiň ynançlaryna we gymmatlyklaryna näçe uzak bolsaň, şonça-da intelligentsiň.

Yslam näme bilenoklar, halkyň däp-dessurlaryny, edim-gylyny bilenoklar, dini ritaullardan habarlary ýok, köne (klassyky)

edebiýatdan düýbünden bilenoklar... Içiň ýanýan ýeri, intelligensireýänler bulary bilyänden bolup gürleýärler. Öz milli medeniýetinden şular ýaly uzak adam Günbatarda intelligent däl-de jahyl (nadan) diýyärler. Fransiyanyň, Germaniyanyň ateisti özünü intellectual adam hasap edýäm bolsa, ol ateistligine garamazdan hristianlygy-da, katolikligi-de ilik-düwme öwrenýär, bilyär. Sebäbi, hut şu zatlary bilmek olary ýokary aň-düşünjeli intellektual adama öwürýär. Sözün doly manysynda öwürýär. Bizde döwürdeşlik diýlende, belli bir gatlagyň ýasaýış-durmuş şerti göz öňüne getirilýär.

– Internetde Ýokary saýlaw guramasynyň saýlawy gaýtalap geçirmek baradaky kararyndan soň başlanan küsgüriji propoganda arkaly bu «döwürdeş» gatlagyň özüne meñzemeýäni äsgermeýän, kemsidiji sözlerine ýygy-ýygydan gabat gelýäris. Siziň pikiriňizce, bu nämäniň alamaty?

– Bu gönüden-göni toparlaýyn zat... Sizi, meni, olary – özüne daş hasaplaýan adamy merkeze golaýlaşdyrmazlyk duýgusyndan gelip çykýar. Ol duýgynyň berýän agressiwligi bar. Biz muny köpçülikleyín demonstrasiýalarda («Gezi mitingi» -t.b.) açyk-aýdyň gördük. Bu çykyş gurply gatlaklaryň tolgunşygydy. Dünýätaryhynda ilkinji gezek garyp-gasarlaryň tersine baýlar aýaga galdy. Olar birnäçe günläp garamaýak halky «makaronçylar», «kömürçiler» diýip masgaralamaga çalyşdy. Şonuň üçin şu günüň ýagdaýy hem edil eserde gürrüňi edilýän döwrüň ýagdaýy ýaly manipulýatiwdir. Faşistik ruhda özüni alyp barýan adamlaryň bolşuny synlanymyzda, olaryň ýokary bilimli we maddy üpjünçiliği gowy adamlardygyny görýäris. Bular ýaly gatlaklarda özgelere bolan garaşyksyzlyk, sabyrсыzlyk, ýigrenç duýgusy köp duş gelýär...

– Bu «ýokary bilimli» we «döwürdeş» gatlagy saýlawy täzelemek hakyndaky karara seretmezden, spekulýatiw maglumatlar bilen nädip şeýle aňsat oýnap bolýarka?

– Ýokary saýlaw guramasy ilki kyrk ýedi sandygyň sesini sanady. Aratapawut üç ýüz sesdi. Muny 32 müňe köpeldende, 180

müňe ýakyn ses bolýar. Görýäñizmi, şunça ses «ogurlandy»! At bulaşdyrma hem şunuň içine girýär... Ýöne ÝSG saýlawy bu zatlar üçin gaýtalama kararyna gelmedi, bulara üns bermelidirem öýtmedi. Gurama sandyga gözegçilik edýänleriň bikanun hereketleri ýol berendigi üçin saýlawy gaýtalamagy makul bildi. Hukuk taýdan alanda gurama muny şeýtmäge mejbur boldy. Ýöne düşünmezlige salyp ýola çykanlara nädeňde-de muny dogry düşündirip bolmaýar. Beýik şahyr Ismet Özeliňem aýdyşy ýaly: «Adam haýsy dünýä gulagyny geren bolsa, beýlekisine kerdir»!

- Gahrymanyňyz Mämmedalynyň bir tarapdan şahyr bolasy gelýär. Çap edilmeýänini bilip duranam bolsa, goşgularyny žurnallara ugradýar... Siziň özüňizem Malatýada önüp-ösen ekeniňiz. Sizde-de žurnalistlige giden ýoluň başynda çeper edebiýat bardy. Gahrymanyňza öz häsiýetiňizden geçen zatlar barmy?
- Hawa, hawa. Men ýigrimi ýasaýançam obada ýasadym. Obanyň ýetde-gütde durmuşyny gaty gowy bilýärin. Mämmedaly hem bu ýetde-gütdelige boýdan-başa çümen oba oglany. Ol hem-ä goşgy ýazmaga, döretmäge, hemem daşyna örülen demir tory ýyrtmaga çalyşýar... Menem ýaşlyggymda kitaplara höwrügen biridim. Romanlarda bular ýaly awtobiografik meňzeşlikler köp bolýar.
- Syýasy tankytta uslybyňyz godeňsiräk. Emma çeper edebiýata gezek gelende uslybyňyz mylaýymlaşýar?..
- Meniň özüm muna kän üns berip duramok. Belki-de, munuň şeýle bolmagy maňa bagly däldirem. Syýasatyň godeňsiliği, dili – syýasat bilen meşgullanýan žurnalistleriňem dilini kesitleýär. Belkäm bu, syýasatyň başyň-gözüňi aýlaýy aýratynlygyndandyr. Galyberse-de Türkىyede syýasat juda godeňsi ýoredilýär ahyryn.

#

[http://m.liderhaber.org/bizim-cagdas-aydinimiza-batida-cahil-d
enir-443376h.htm](http://m.liderhaber.org/bizim-cagdas-aydinimiza-batida-cahil-denir-443376h.htm) Söhbetdeşlik